

Ένα μήνα μετά από τις πρώτες αποκαλύψεις της Σοφίας Μπεκατώρου για το βιασμό της, όταν ήταν 22 χρονών, από τον πρώην πλέον αντιπρόεδρο της Ελληνικής Ιστιοπλοϊκής Ομοσπονδίας, Αριστείδη Αδαμόπουλο, το ελληνικό #metoo είναι γεγονός.

Η δημόσια σφαίρα έχει πλημμυρίσει από δεκάδες επώνυμες μαρτυρίες γυναικών κυρίως από το χώρο του αθλητισμού και του θεάτρου, αλλά και συλλογικές καταγγελίες φοιτητριών/ων από πανεπιστημιακές σχολές όπως το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, τη σχολή Θεατρικών σπουδών στο Ναύπλιο.

Οι επιζώσες καταθέτουν τις τραυματικές εμπειρίες τους όπου τους δίνεται χώρος στα social media, στα mainstream media, στα συνδικαλιστικά τους όργανα (όπως το Σωματείο Ελλήνων Ηθοποιών ή το Σωματείο Χορευτών/τριών), κάποιες κάνουν καταγγελίες στις Αρχές.

Κοινός παρονομαστής σε όλα τα περιστατικά είναι η άσκηση έμφυλης & σεξουαλικής βίας/ παρενόχληση /παραβίαση από κάποια τοξική αρρενωπότητα, σε γυναίκες, θηλυκότητες, ή ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα.

Μάλιστα οι δράστες όχι μόνο κακοποιούσαν/παρενοχλούσαν στο πλαίσιο του εργασιακού/εκπαιδευτικού/αθλητικού περιβάλλοντος αλλά ταυτόχρονα εκμεταλλευόμενοι την υψηλότερη ιεραρχική τους θέση, καταχρώμενοι την εξουσία της και το ανδρικό της προνόμιο, εκβίαζαν τη σιωπή των θυμάτων τους, με απειλές για απόλυση και δυσμενή μεταχείριση.

Οι μαρτυρίες των επιζωσών είναι ενδεικτικές και σκιαγραφούν το ζοφερό κλίμα βίας, ταπείνωσης, εχθρικότητας, περιορισμού που αντιμετώπιζαν και τις σοβαρές και μακροχρόνιες ψυχολογικές και κοινωνικές συνέπειες που προκάλεσε η σεξουαλική βία και παρενόχληση στη ζωή τους.

Η μαζικότητα των μαρτυριών και το γεγονός ότι οι καταγγελίες προήλθαν από επώνυμες και αναγνωρισμένες αθλήτριες, ηθοποιούς, δημοσιογράφους και αφορούσαν γνωστούς παράγοντες του αθλητισμού και «τέρατα» από τον χώρο της τέχνης, προκάλεσε το γνωστό «σοκ» στην ελληνική κοινωνία· μια κοινωνία που για δεκαετίες όχι μόνο έκλεινε τα μάτια στα ερευνητικά δεδομένα (1 στις 2 γυναίκες στην ΕΕ που έχει βιώσει σεξουαλική παρενόχληση τουλάχιστον μία φορά στη ζωή της από την ηλικία των 15 ετών), αλλά κώφευε και έκλεινε

πεισματοικά τα αυτιά στις αντίστοιχες τραυματικές εμπειρίες χιλιάδων γυναικών, που μπορεί να ήταν οι συγγενείς, φίλες, συναδέλφισσες, ή γειτόνισσες τους.

Άλλωστε η διάχυτη κουλτούρα του σεξισμού και του βιασμού δεν έλειψαν και στην περίπτωση του ελληνικού metoo: Η πρώτη ανακοίνωση της Ελληνικής Ιστιοπλοϊκής Ομοσπονδίας που έβγαζε λάδι τον δράστη, χωρίς να διαθέτει ίχνος συμπόνιας και υποστήριξης προς το θύμα· τα πιεστικά ερωτήματα «γιατί τώρα;»· ο άπλετος τηλεοπτικός χρόνος που δόθηκε αρχικά στους δράστες για να μας εξηγήσουν ότι κάτι δεν καταλάβαμε καλά ή ότι αγαπούσαν το θύμα· οι παροτρύνσεις στις επιζώσες να μην καταγγέλλουν δημόσια αν δεν είναι διατεθειμένες να πάνε στη δικαιοσύνη ή αν τα αδικήματα είχαν παραγραφεί· η απαξίωση κάποιων μορφών έμφυλης βίας που θεωρήθηκαν “light” έναντι άλλων «σοβαρών»· ακόμη και το victim blaming σε επιζώσες που δεν ήταν της «αρεσκείας μας» ενώ ο θύτης ήταν – ανέδειξαν πόσο κανονικοποιημένη είναι η έμφυλη βία στην ελληνική κοινωνία, πως η κοινωνική ανοχή στην κακοποίηση και οι θεσμικές ανεπάρκειες συνθλίβουν και φιμώνουν τα θύματα αλλά δημιουργούν μια αίσθηση παντοδυναμίας στους δράστες.

Δράστες που πλέον ο κυρίαρχος λόγος δεν μπορούσε να παρουσιάσει ως «τέρατα», «αρρωστημένα μυαλά», «ψυχασθενείς», «ανώμαλους», «αλλοδαπούς», προσπαθώντας να μας πείσει ότι πρόκειται για «μεμονωμένα περιστατικά», «εξαιρετικές περιπτώσεις» που ξεφεύγουν από τον κανόνα «τις γυναίκες δεν τις χτυπάμε ούτε με τριαντάφυλλο», - πρακτική πολύ συχνή που στόχο έχει να ανακουφιστεί το συλλογικό φαντασιακό και να απαλλαχθεί η πολιτεία αλλά και η κοινωνία, από όποια ευθύνη έχει για την πρόληψη και εξάλειψη του φαινομένου της έμφυλης βίας.

Το παραμύθι με τον δράκο πλέον δεν μπορούσε να σταθεί, καθώς οι κακοποιητές ήταν εργοδότες, συνάδελφοι, προϊστάμενοι, δημοσιογράφοι, ηθοποιοί και σκηνοθέτες, αθλητικοί παράγοντες, που δρούσαν χρόνια και κατ’ επανάληψη ανενόχλητοι και ατιμώρητοι, μέσα σε ανδροκρατούμενα συστήματα με αυστηρές έμφυλες ιεραρχήσεις, όπου ο νόμος της σιωπής και της συνενοχής ήταν καθεστώς.

Οι επιζώσες είναι οι γυναίκες που μοιράστηκαν δημόσια επώδυνες εμπειρίες κακοποίησης και παραβίασης επέδειξαν ένα θάρρος

συγκλονιστικό και συγκινητικό συνάμα. Βγήκαν μπροστά, χωρίς να έχουν κανένα εχέγγυο ότι δεν θα στοχοποιηθούν (το αντίθετο) τα έβαλαν και με τους κακοποιητές τους - απαίτησαν δικαιοσύνη.

Το κίνητρο τους δεν ήταν μόνο η επούλωση του ατομικού τους τραύματος, αλλά η προστασία των «νεότερων», όπως πολλές ανέφεραν, ο μετασχηματισμός των χώρων δραστηριοποίησης τους, για να μην επιτραπεί ποτέ ξανά η σεξουαλική βία στον αθλητισμό ή η κακοποίηση και το mobbing με έμφυλες συνδηλώσεις, στο θέατρο.

Οι γυναίκες αυτές έπαιξαν καθοριστικό ρόλο και στον αποστιγματισμό των θυμάτων βιασμού και σεξουαλική βίας, εγκλημάτων -τα οποία στο πλαίσιο της σεξιστικής κοινωνίας που ζούμε- επισείουν ντροπή και ενοχή στα θύματα και όχι στους δράστες. Αρνούμενες να «ζήσουν με το τραύμα τους», όπως εξαναγκάστηκαν οι manάδες και οι γιαγιάδες μας, βοήθησαν καθοριστικά ώστε η ντροπή αυτή τη φορά να αλλάξει στρατόπεδο.

Στον λυγμό, τα δάκρυα, τη σπασμένη τους φωνή, χιλιάδες γυναίκες και θηλυκότητες αναγνωρίσαμε τις δικές μας ενσώματες εμπειρίες έμφυλης καταπίεσης, τη δική μας αγωνία για το πώς θα διαχειριστούμε το (ατομικό και συλλογικό) τραύμα της έμφυλης βίας, τις δικές μας σιωπές και κραυγές.

Στα social media ξέσπασε ένα πρωτόγνωρο κίνημα συμπαράστασης στα θύματα, με πρωτεργάτριες γυναίκες και θηλυκότητες, που κουβαλούσαν στις αποσκευές τις εικόνες από τους μεγάλους φεμινιστικούς αγώνες της τελευταίας πενταετίας: από το παγκόσμιο κίνημα #metoo και το κίνημα «Ούτε μια λιγότερη» στη Χιλή μέχρι το κίνημα για την κατοχύρωση της άμβλωσης στην Πολωνία και την Ιρλανδία, και από τις φεμινιστικές απεργίες στην Ισπανία και τις χώρες της Λατινικής Αμερικής μέχρι τις μεγάλες πορείες για τη γυναικοκτονία και τον ομαδικό βιασμό της Ελένης Τοπαλούδη στην Ελλάδα.

Το hashtag #metoo τρένταρε για πολλές μέρες, ενώ εκατοντάδες γυναίκες πήραν το λόγο και μίλησαν ανοιχτά και για τις δικές τους εμπειρίες κακοποίησης. Για πρώτη φορά το κατηγορώ απέναντι στα θύματα αμφισβητήθηκε συλλογικά. Δηλώσεις που αναπαρήγαν την κουλτούρα του βιασμού στοχοποιήθηκαν όπως και οι εκφραστές τους. Η κινητοποίηση στα κοινωνικά δίκτυα –εν μέσω μάλιστα καραντίνας και

περιορισμού της κυκλοφορίας και της άσκησης του δικαιώματος του συνέρχεσθαι– άσκησε σημαντική πίεση και σε θεσμικούς φορείς και δημόσια πρόσωπα για να πάρουν θέση, μαζικού στιγματισμού της έμφυλης βίας και κακοποίησης.

Το πρόσφορο αυτό κλίμα λειτούργησε ενθαρρυντικά ώστε πολλές γυναίκες που βίωσαν ή βίωναν έμφυλη βία να απευθυνθούν σε φορείς ζητώντας ενημέρωση ή υποστήριξη. Ενδεικτικό είναι ότι την περίοδο του ελληνικού #metoo και ύστερα οι κλήσεις επιζώσων προς το Κέντρο Διοτίμα διπλασιάστηκαν, όπως και τα αιτήματα για νομική βοήθεια και ψυχοκοινωνική υποστήριξη.

Μάλιστα με δεδομένο ότι η Διοτίμα υποστηρίζει επιζώσες ανήκουσες σε αποκλεισμένες ομάδες (άνεργες, μονογονείς, γυναίκες με χαμηλά εισοδήματα) θα μπορούσαμε να εικάσουμε ότι το ελληνικό metoo βοήθησε στην ενδυνάμωση και μη προνομιούχων υποκειμένων, χωρίς πόρους και πληροφόρηση, που είναι πιο ευάλωτα και εγκλωβισμένα στην κακοποίηση. Η υπόθεση Λιγνάδη και το προφίλ των θυμάτων του που τον κατήγγειλαν στη δικαιοσύνη υπογραμμίζουν αυτή την πλευρά.

Σπέρματα της ενδυναμωτικής διάστασης του ελληνικού #metoo μπορούμε βρούμε και στις κατοπινές υποθέσεις του Στάθη Παναγιωτόπουλου που ασκούσε εξακολουθητικά σεξουαλική κακοποίηση μέσω εικόνας σε πρώην σύντροφο του, αλλά και στην περίπτωση του βιασμού της Γεωργίας στη Θεσσαλονίκη.

Σε αυτές τις περιπτώσεις παρά την ανισορροπία ισχύος ανάμεσα σε δράστες και θύματα, τα τελευταία δεν δίστασαν να οδηγήσουν τους κακοποιητές τους στο εδώλιο του κατηγορουμένου, ενώ στην περίπτωση της Γεωργίας, η επιζώσα μίλησε δημόσια και επώνυμα για την εμπειρία της κάνοντας πρόδηλη την ανεπάρκεια των αρχών στη διαχείριση περιστατικών σεξουαλικής βίας.

Παράλληλα η πίεση για απόδοση δικαιοσύνης και η εγρήγορση του ελληνικού #metoo για την σωστή προσήκουσα λειτουργία των αρχών δεν άφησε πολλά περιθώρια για να κυριαρχήσει η συνηθισμένη κουλτούρα της ατιμωρησίας των δραστών ιδίως σεξουαλικών εγκλημάτων, όπως ήταν ο μαζικός βιασμός στην Αμάρυνθο. Μάλιστα οι δράστες δεν βρέθηκαν αντιμέτωποι μόνο με τη Δικαιοσύνη αλλά και την κοινωνική απαξία, που επέφερε και σημαντικό πλήγμα και στην

επαγγελματική τους δραστηριότητα (διακοπή συνεργασιών, απόσυρση χορηγών).

Τέλος σημαντική ήταν και η πίεση προς τα mainstream media που αναγκάστηκαν να δώσουν χώρο στις καταγγέλλουσες, να απολογηθούν σε περιπτώσεις που λειτουργούσαν ως πλυντήρια ξεπλύματος των δραστών (ιδίως στην αρχή της υπόθεσης Λιγνάδη), ενώ από το ελληνικό #metoo και ύστερα πύκνωσε σημαντικά η προβολή θεμάτων που στοχεύουν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού για ζητήματα έμφυλης βίας. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν πολλά ακόμα περιθώρια για βελτίωση ή ότι έχει πάψει η αναπαραγωγή σεξιστικού λόγου από τα ΜΜΕ.

Για μένα παραμένει ανοιχτό το ερώτημα κατά πόσο δέχτηκε σημαντικό πλήγμα η έννοια της τοξικής αρρενωπότητας και παγιωμένες νοοτροπίες και εμπεδωμένα έμφυλα στερεότυπα. Ωστόσο δεν μπορώ να μην σημειώσω ότι αρκετοί άνδρες τους περιβάλλοντος μου αναρωτήθηκαν αν έχουν υπάρξει και εκείνοι παραβιαστικοί ή κακοποιητικοί, φωτίζοντας τις εμπειρίες τους εκ νέου από άλλα νοήματα και αξίες, αναζητώντας νέες εκδοχές αρρενωπότητας, μακριά από την ηγεμονική αρρενωπότητα, σύμφωνα με την οποία οι άντρες είναι από τη «φύση» τους επιθετικοί και βίαιοι.

Τέλος αξίζει να δούμε το αποτύπωμα του ελληνικού metoo στους θεσμούς, αν τελικά πέτυχε κάποιες αλλαγές.

Με το ελληνικό metoo το ζήτημα της σεξουαλικής βίας/παρενόχλησης πήρε τέτοια ορατότητα όση δεν είχε ξαναπάρει ποτέ στο παρελθόν. Υπό το βάρος των αποκαλύψεων δημιουργήθηκε μια ιδιαίτερη συνθήκη για την εισαγωγή νέων μέτρων και διατάξεων και αυστηριοποίηση των υπάρχοντων και την εντατικοποίηση της εφαρμογής τους στην πράξη.

Με την Κύρωση της Σύμβασης 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας «Για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον χώρο της εργασίας» καταρχάς θετική εξέλιξη, ωστόσο αφορά αποκλειστικά στον ιδιωτικό τομέα, ενώ παραλείπεται ο δημόσιος και αγροτικός τομέας, η άτυπη απασχόληση, όπως επίσης και τα αυταπασχολούμενα άτομα, παρόλο που προβλέπονται στο πλαίσιο της Διεθνούς Σύμβασης. Επιπλέον, δεν υπάρχει πρόβλεψη για τις εργαζόμενες μετανάστριες/ τους

εργαζόμενους μετανάστες χωρίς χαρτιά, ενώ στη Σύμβαση προβλέπεται.

Μάλιστα σε ό,τι αφορά στον ιδιωτικό τομέα ορίζεται ότι την υποχρέωση για λήψη μέτρων έχουν μόνο οι επιχειρήσεις που απασχολούν πάνω από 20 εργαζόμενους, εξαιρώντας από τις σχετικές ρυθμίσεις τη συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων και εργοδοτών της χώρας για τις οποίες/ τους οποίους δεν προβλέπονται συγκεκριμένες υποχρεώσεις ως προς την πρόληψη και αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης.

Σημαντική παράλειψη θεωρούμε το γεγονός ότι δεν προσδιορίζονται οι μηχανισμοί, οι τυποποιημένες/ θεσμικές διαδικασίες διαχείρισης και οι «διαδρομές» (pathways) αναφοράς/καταγγελίας, οι δράσεις πρόληψης καθώς επίσης και οι διαδικασίες στήριξης των θυμάτων και μέσω υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής και νομικής συμβουλευτικής και μέσω υπηρεσιών νομικής βοήθειας.

Η πολυδιαφημισμένη πλατφόρμα καταγγελιών metoo.gr λειτούργησε μόνο ως επικοινωνιακό εργαλείο και καμπάνια ευαισθητοποίησης, και παρά τις εξαγγελίες ποτέ δεν έγινε ένα εργαλείο που τα επιζώντα άτομα θα μπορούσαν να καταγγείλουν περιστατικά.

Μάλιστα η υπόθεση του βιασμού στη Θεσσαλονίκη έφερε στο προσκήνιο τις μεγάλες καθυστερήσεις ή και την απροθυμία για άμεση απόκριση εκ μέρους των αρχών δίωξης, και τις ανεπαρκείς, προβληματικές και χρονοβόρες θεσμικές διαδικασίες ιδιαίτερος σε περιπτώσεις σεξουαλικών εγκλημάτων.

Στην χώρα μας στην περίπτωση που μια επιζώσα καταγγείλει τον βιασμό της θα είναι τυχερή αν εξεταστεί εγκαίρως από ιατροδικαστή/τρια, καθώς οι Ιατροδικαστικές Υπηρεσίες έχουν ωράριο λειτουργίας δημοσίων υπηρεσιών, δεν εφημερεύουν, δεν λειτουργούν Σάββατο και Κυριακή, ούτε τις αργίες!

Αν δε το συμβάν τελεστεί σε περιοχή που δεν διαθέτει Ιατροδικαστή/τρια, θα πρέπει μόνο του το θύμα να διανύσει χιλιόμετρα ώστε να μπορέσει βρει ανοιχτή Ιατροδικαστική Υπηρεσία σε όμορο νομό.

Όμως, οι συστημικές και θεσμικές ελλείψεις στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων των θυμάτων βιασμού δεν τελειώνουν εδώ: οι επιζώσες συχνά καταθέτουν χωρίς την παρουσία δικηγόρου, καθώς τα θύματα δεν ενημερώνονται από τις Αρχές ότι έχουν δικαίωμα να συνοδεύονται από δικηγόρο κατά την πρώτη κατάθεση τους, ενώ σπάνια είναι η συν-παράσταση ειδικού ψυχολόγου στην προανακριτική διαδικασία.

Τέλος, στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων βιασμού, ελλείπει εκπαίδευσης και σαφών πρωτοκόλλων, οι Αρχές δεν παραπέμπουν τα θύματα σε αρμόδιους φορείς για ψυχοκοινωνική υποστήριξη. Οι καθυστερήσεις στην ποινική διαδικασία είναι συστηματικές συμβάλλοντας στη δημιουργία γενικότερου κλίματος ατιμωρησίας. Συχνά δε παρατηρείται ότι οι καταθέσεις των θυμάτων σεξουαλικών αδικημάτων δεν διεξάγονται με τον κατάλληλο -για την προστασία τους- τρόπο, ενώ το θύμα καλείται ξανά και ξανά από τις αρμόδιες αρχές για συμπληρωματικές καταθέσεις.

Τι απαιτούμε;

Σήμερα περισσότερο από ποτέ είναι αναγκαία η ανάδειξη μιας ισχυρής φεμινιστικής διεκδικητικής ατζέντας από ένα σύγχρονο, διαθεματικό και συμπεριληπτικό κίνημα που θα συνεγείρει πολλαπλά συλλογικά υποκείμενα, θα αναδεικνύει τις κοινές ρίζες της έμφυλης ανισότητας, της κυριαρχίας, του σεξισμού και της ομοφοβίας διεκδικώντας συγκεκριμένα αιτήματα για τις περιπτώσεις σεξουαλικής βίας/παρενόχλησης:

1. Είναι αυτονόητο ότι δεν αρκεί να καλούνται οι επιζώσες να μιλήσουν και να καταγγείλουν τα περιστατικά έμφυλης βίας και τους κακοποιητές. Η πολιτεία έχει χρέος να διασφαλίσει ότι σε όλες ανεξαιρέτως τις περιπτώσεις καταγγελίας οι αρμόδιες διωκτικές, ιατροδικαστικές και δικαστικές αρχές θα δρουν άμεσα, με εγρήγορση και εξαντλώντας όλες τις δυνατότητες που παρέχει το νομικό πλαίσιο της χώρας.
2. Η εμπειρία είναι μεγάλη από πολλές άλλες χώρες που έχουν πραγματοποιήσει σημαντικά βήματα στην υποστήριξη των επιζώσων. Με αυτό το σκεπτικό και στη βάση της πολυετούς

εμπειρίας μας στην ολόπλευρη υποστήριξη θυμάτων έμφυλης βίας ενώνουμε τη φωνή μας και διεκδικούμε άμεσα τα εξής:

- Τη δημιουργία πρωτοκόλλων καταγγελίας και διαχείρισης περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης σε πανεπιστήμια/αθλητικούς οργανισμούς/χώρους πολιτισμού κ.α. που θα απευθύνονται σε εργαζόμενες/ους, φοιτήτριες/ες, μέλη του διδακτικού και διοικητικού προσωπικού και θα περιλαμβάνει οδηγό αναγνώρισης των σημαδιών έμφυλης βίας και βήματα άμεσης απόκρισης σε περιστατικά σεξουαλικής βίας και παρενόχλησης δημιουργώντας ένα ασφαλές περιβάλλον για τα θύματα.
- Να δημιουργηθούν ιατροδικαστικές υπηρεσίες σε όλους τους νομούς με λειτουργία σε 24/7 βάση.
- Να εξοπλιστούν όλα τα νοσοκομεία με κιτ/κουτί βιασμού να διασφαλιστεί άμεση πρόσβαση των επιζωσών βιασμού σε ιατρική φροντίδα και μέριμνα.
- Να δημιουργηθούν Rape crisis centres σε μεγάλα αστικά κέντρα/νοσοκομειακές μονάδες κέντρα που λειτουργούν 24/7 σε αρκετές χώρες της Ευρώπης και των ΗΠΑ απασχολώντας εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό, και τα οποία συνεργάζονται θεσμικά με δομές υγείας, ψυχιατρικής, δικαιοσύνης με στόχο την άμεση και πολύπλευρη υποστήριξη των επιζωσών.
- Επιπλέον αποδεικτικό υλικό μπορεί να διατηρείται σε σχετική βάση δεδομένων προκειμένου η επιζώσα να το αξιοποιήσει για την καταγγελία της σε δεύτερο χρόνο και όποτε το αποφασίσει.

Δίπλα σε αυτά τα αιτήματα σταθερά ζητάμε:

3. την ανάπτυξη οριζόντιων πολιτικών ισότητας και την επαρκή χρηματοδότηση μέτρων πρόληψης, δομών και δράσεων προστασίας των επιζωσών έμφυλης βίας
4. την συστηματική εκπαίδευση για την πρόληψη και απόκριση σε περιστατικά έμφυλης βίας των αστυνομικών, δικαστικών, ιατροδικαστικών αρχών, του ιατρικού και νοσηλευτικού

προσωπικού αλλά και των δημοσιογράφων, ήδη από τις σχολές τους.